

Микола Миколайович Швець,
студент 5 курсу
Київської православної богословської академії

МЕТА ТА УМОВИ «ДОБРОГО» ШЛЮБУ ЗА ВЧЕННЯМ СВЯЩЕННОГО ПИСАННЯ

У статті йде мова про призначення та умови реалізації християнського шлюбу, який благословляється Церквою. Посилаючись на Божественне Одкровення, автор розкриває сутність «доброго» шлюбу та його значення для спасіння.

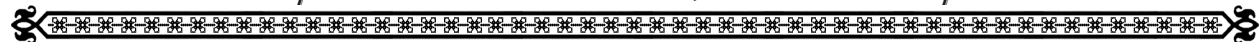
Ключові слова: шлюб, Церква, плоть, дітонародження, мета шлюбу.

Із вчення Христової Церкви про шлюб як про добровільний союз між чоловіком і жінкою, який заснований на обопільному коханні й освячений Самим Богом, впливають його мета та наслідки – взаємодопомога на шляху до спасіння, а також народження і християнське виховання дітей. Отже, однією з високих цілей шлюбу, на яку прямо вказує Святе Писання та святі отці (Бут. 1: 27 – 28), є народження і християнське виховання дітей. Тому Церква благословляє шлюбний союз подружжя для народження дітей, просячи у Бога Його благодаті для подружжя та плодів любові – народження дітей [14, с. 133, 116] Святитель Іоан Золотоустий з цього приводу говорить: «Дві мети, для яких було встановлено шлюб: щоб ми жили цнотливо і щоб ставали батьками, – але найголовніша з цих двох цілей – цнотливість. Після того, як з'явилася похоть, введений і шлюб, який припиняє непомірність і спонукає задовольнятися однією дружиною. А народження дітей, звичайно, відбувається не від шлюбу, але від слів, сказаних Богом: «Плодіться і розмножуйтеся, і наповнюйте землю» (Бут. 1: 28)... Таким чином, головна мета шлюбу – цнотливість, особливо тепер, коли весь всесвіт наповнився нашим родом. Коли ще не було надії на воскресіння..., тоді Бог давав розраду в дітях, щоб залишалися одухотворені образи тих, хто відійшов, щоб зберігся рід наш [6, с. 245]. Людина – вінець Божого творіння, саме тому через неї повинна розкритися дія

Божого промислу у всій його повноті – через збільшення кількості людей, які мають образ і подобу Божу, якомога більше розумних істот, які свобідно мислять, має увійти до Царства Божого. Тому шлюб є своєрідним законом, вкладеним у саму сутність людської природи. Створення людини як чоловіка та жінки, тобто різниця між ними у статі, за вченням Церкви, є особливим даром Божим для людей. Господь Ісус Христос, посилаючись на благословення Богом людей в раю (Бут. 1: 28), говорить: «Тож вони вже не двоє, але одна плоть» (Мф. 19: 6).

Втім, народження дітей не є самоціллю шлюбу. Найперша мета такого поєднання – це повне й нероздільне спілкування двох різних осіб з метою взаємодопомоги та вдосконалення: «І стануть двоє однією плоттю» (Бут. 2: 24). В новозавітні часи Господь Ісус Христос висловився з цього приводу ще більш ясніше: «Залишить чоловік батька свого і матір і з'єднається з жінкою своєю, і будуть двоє однією плоттю» (Мф. 19: 5).

Звідси термін «плоть» (σῶμα), який часто вживається як у Старому, так і в Новому Завіті, в цьому випадку означає одну істоту або людину. «Святе Писання, – говорить блж. Августин, – часто називає плоттю і саму людину, тобто природу людини в переносному значенні; від частини до цілого, як, наприклад, у вислові «Від діл закону не виправдається перед Ним ніяка плоть» [13, с. 27]. Співжиття чоловіка з жінкою не є лише простою близькістю. Воно є метафі-

зичним єднанням двох різних особистостей в одну істоту. «Для того Він називає її помічницею, щоб показати, що вони є одним. Для того Він ставить подружнє співжиття вище за батька та матір, щоб показати, що вони є одним» [8, с. 465]. За словами св. Іоана Золотоустого, шлюбна любов є найсильнішим видом любові, яка ніколи не повинна слабнути чи припинитися [8, с. 180]. Таке надприродне значення шлюбної любові у зв'язку з її повною жертовністю пов'язані з її абсолютною неповторністю. В цілому може бути тільки дві половинки, і тому абсолютна моногамія є не тільки християнським ідеалом, а звичайною нормою шлюбу [13, с. 50].

Мета шлюбу не може бути відмінною від мети людського життя, тобто досягнення єднання з Богом – обоження. «В шлюбі душі поєднуються з Богом якимось невимовним союзом», – пише св. Іоан Золотоустий, вважаючи на протипагу еретикам і сектантам шлюб одним зі шляхів до спасіння [5, с. 88]. Авторитетний учитель Церкви Оріген стверджує, що про спасительний характер шлюбу свідчить ап. Павло, бо в Першому посланні до коринфян він іменує дівство та шлюб однаково благодатними. Він пише: «І саме Бог є Той, Хто з'єднує двох в одну істоту, бо коли жінка виходить заміж, їх уже не двоє, а одне, а оскільки з'єднує Бог, то з'єднанням Богом подається благодать» [13, с. 30].

Це вчення про мету і сутність шлюбного союзу показує, що його основа полягає в духовній природі людини. Єднання між чоловіком та жінкою утворюється внаслідок любові й прихильності між ними двома і досягає такої сили, що переважає найглибші й найміцніші родинні зв'язки, які існують навіть між батьками й дітьми [5, с. 18].

Головна причина щасливих шлюбів – усвідомлення глибини й висоти християнського ідеалу самовдосконалення. Чоловік і жінка доповнюють одне одного внаслідок взаємоспілкування і допомагають одне одному в духовно-моральному вдосконаленні й виконанні свого призначення на землі. Моральний зв'язок, союз любові та вну-

трішня єдність між подружжям в істинно християнських шлюбах є настільки міцними, що їх не може розірвати навіть смерть [16, с. 104]. Християнський шлюб, за словами св. Іоана Золотоустого, став для християн «таїнством любові», в якому бере участь Сам Господь: «Таким є шлюб у Христі, шлюб духовний, в якому душа єднається з Богом невимовним союзом, як Він Сам знає..., не через пристрасть або тілесні побажання, але повністю духовний» [7, с. 173]. Визнання шлюбу таїнством обумовлює можливість преображення християнської подружньої любові у вічний союз. Не випадково новозавітне вчення про шлюб знаходиться в тісному зв'язку з вченням про воскресіння й вічне життя.

Ще однією метою шлюбу, за вченням Церкви, є народження і християнське виховання дітей. Церква, благословляючи шлюб як союз, метою якого є дітонародження, просить у молитвах «плід утроби на благо» і «щастя у дітях» [14, с. 113]. Жінка, за вченням отців Церкви, призначена для «народження дітей» [9, с. 11]. Якщо Церква вчить, що шлюб служить спасінню людини, тоді він є «добрим», коли його наслідком є народження дітей, тому що через це поповнюється Церква і примножується кількість тих, що догоджають Богу [4, с. 515]. В християнському шлюбі як в єднанні двох статей повинна переважати моральна чистота, а потяг статі знаходить свій вихід у народженні дітей. Саме тому Церква завжди закликала до подружньої стриманості, що було особливо притаманним християнам Давньої Церкви: «Адам, син Божий, і Єва, дочка Бога, одружилися, і повинні були задовольнятися один одним. Так відбувся закон шлюбу. Сказано: І будуть двоє одним тілом (Бут. 2: 24), – двоє, а не троє або четверо. Отже, хто одружується один раз, той поєднує дві плоті в одну; а хто вступає в шлюб два рази і більше, у того плоть перестає бути єдиною, і він постає три, чотири і більше разів в одній плоті» [12, с. 444].

Святий Іоан Золотоустий вбачає в сім'ї і сімейному житті служіння людству і суспіль-

ству, яке щоденно зменшується й через високу смертність. Водночас, за його словами, «не сила шлюбу примножує рід наш, а слово Господнє, що було сказане на початку: «Плодіться і розмножуйтеся, і наповнюйте землю» (Бут. 1: 28) [5, с. 406].

Подібний погляд висловлює і св. Мефодій Патарський: «Якщо й тепер Бог творить людину, то чи не зухвало відвертатись від дітонародження» [10, с. 26]. Блж. Амвросій Медіоланський вважає, що життя не могло б продовжуватись, якби привабливість шлюбного союзу не викликала бажання до відтворення роду [3, с. 25 – 26].

Ще однією метою шлюбу є запобігання розпусти й збереження ціломудреності. «Щоб уникнути блудодіяння, – навчає св. ап. Павло, – кожний нехай має свою жінку, і кожна жінка нехай має свого чоловіка» (1 Кор. 7: 2). В іншому місці апостол висловлює побажання, щоб інші так само, як і він, залишались безшлюбними заради безперешкодного служіння Господу, «але, якщо не можуть стримуватись, нехай одружуються: бо краще одружитися, ніж розпалюватись» (1 Кор. 7: 7 – 9). Пояснюючи сказане в Святому Писанні, св. Іоан Золотоустий говорить так: «Є дві мети, для яких встановлений шлюб: щоб ми жили цнотливо і щоб ставали батьками, але найголовніша з них цнотливість» [6, с. 245]. За словами іншого авторитетного святого отця, коли шлюб має на меті лише бажання задовольняти плотську похоть, то «робить її шляхом до пороку» [4, с. 515].

Саме тому християнські апологети викривали хибні погляди на мету шлюбу в середовищі язичницьких філософів, які вважали, що метою шлюбу є просто народження дітей. Так, св. Феоділ Антиохійський, звертаючись до язичника Автолика, пише: «Платон, найбільш шанований із них за своєю філософією, у першій книзі свого твору про політику виразно немовби узаконює... що мають бути у всіх спільні жінки на тій підставі, що через це немовби збільшується народжуваність». Характерним словом тут є слово «немовби», тому що далі апологет заперечує таку полігамію на під-

ставі звичаїв, введених ще більш давніми законодавцями, наголошуючи, що це приводить до звичайної розпусти, яка підриває основи суспільства через протиприродні зв'язки [2, с. 503 – 504].

З історії ми знаємо, що в Греції та Римі існували закони, які карали подружжя штрафом, якщо воно не мало дітей [15, с. 566]. Навіть Платон, якого отці Церкви високо шанували за його внесок у суспільне життя стародавнього світу, вважав шлюб добрим лише тому, що через народження дітей продовжується лінія тих, хто служить богам [11, с. 269]. Але якщо мета шлюбу полягала б лише в народженні дітей, то це було б достатнім приводом для розлучення.

Якщо шлюб «вгамовує» статеві стосунки, позбавляючи їх характеру всепоглинаючої пристрасті, то християнський шлюб однозначно висуває для цих відносин вимоги стриманості, втім не як закон, а як дружню пораду (1 Кор. 7: 4 – 5), одночасно говорячи про боговстановленість цього таїнства (51 правило св. апостолів) та засуджуючи тих, хто під приводом благочестя уникає шлюбних стосунків (14 правило Гангрського собору, 5 св. апостолів). [8, с. 15 – 16, 114, 6 – 7]. Церква бажає, щоб християни мали подружню стриманість, але не примусову, а добровільну, яка засновується на бажанні спільної молитви та участі в Євхаристії (канонічна відповідь Тимофія Олександрійського, п. 13) [8, с. 280] Ця м'якість церковних правил до подружнього життя пояснюється тим, що християнський шлюб, якщо він буде «чесним», а «ложе непорочним», не зробить людину нечистою, але може завадити духовній зосередженості та молитві. З цієї причини в деякі дні, наприклад дні посту, великих свят або напередодні прийняття Св. Таїн, церковні правила приписують утримуватись подружжю від інтимних стосунків.

Отже, християнський погляд на мету й сутність шлюбу значно відрізняється від уявлень притаманних позацерковному світу, який і в давності не надавав шлюбу високого морального значення, вбачаючи в ньому звичайний союз двох осіб різної статі з банальною метою – народження дітей.

1. Біблія : Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту : в українському перекладі з паралельними місцями та додатками. – К. : Видання Київської Патріархії УПЦ Київського Патріархату, 2009.
2. Антологія. Ранні отці церкви. – Брюссель : Жизнь с Богом, 1988.
3. Амвросій Медиоланський, свт. О девстві і браку. – М., 1997.
4. Григорій Богослов, свт. Творення : в 2 т. – СПб., 1901. – Т. 1.
5. Григоревський М. Учення святих Іоанна Златоуста про брак. – Свято-Троїцька Сергієва Лавра, 2000.
6. Іоан Золотоуст, свт. Повне зібрання творінь / пер. прот. М. Марусяка. – К., 2009. – Т. 1.
7. Іоан Золотоуст, свт. Повне зібрання творінь / пер. прот. М. Марусяка. – К., 2009. – Т. 3.
8. Іоан Золотоуст, свт. Повне зібрання творінь / пер. прот. М. Марусяка. – К. 2012. – Т. 11.
9. Книга правил святих апостолів, Вселенських і Помісних соборів і святих отців / пер. С. М. Чокалюка. – К., 2008.
10. Кирилл Александрийський, свт. Творення : в 3 кн. – М., 2001. – Кн. 2.
11. Мефодій Патарський, сщмч. Пир десяти дев. – М., 1996.
12. Платон. Сочинення в чотирьох томах / под общей редакцией А. Ф. Лосева и В. Ф. Асмуса. – СПб., 2007. – Т. 3, ч. 2.
13. Тертуллиан. Избранные сочинения. – Издательская группа «Прогресс», 1994.
14. Троїцький С., проф. Філософія християнського браку. – К., 1996
13. Требник. – К. 2013.
15. Теодор Моммзен. Історія Рима. – СПб., 1997.
16. Шиманський Г. І. Християнська добродетель ціломудрія і чистоти по ученню святих отців і подвижників Православної Церкви. – М., 1997.

*Mykola Mykolaiovych Shvets,
5th year student
Kyiv Orthodox Theological Academy*

PURPOSE AND CONDITIONS OF "GOOD" MARRIAGE BY TEACHINGS OF SCRIPTURE

The article deals with the purpose and terms of implementation of Christian marriage, which is blessed by the Church. Referring on Divine Revelation, the author shows the essence of the "good" marriage and its importance for salvation.

Keywords: *marriage, church, flesh, childbirth, the purpose of marriage.*

